

**Een karterend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Goorseweg
te Enter, gemeente Wierden (O)**

K.A. Hebinck & E.M. ten Broeke

ARC-Rapporten 2010-155

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Goorseweg te Enter, gemeente Wierden (O)

ARC-Rapporten 2010-155
ARC-Projectcode 2010/360

Tekst
K.A. Hebinck & E.M. ten Broeke
Afbeeldingen
E.M. ten Broeke
Redactie
A.J. Wullink

Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Enter, Goorseweg 6 en 8
Projectcode	2010/360
CIS-code	41.283
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Doetinchem, ir. E.M. ten Broeke
Contact	0314-365150, tenbroeke@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Wierden, Dhr. G.J. Grievink
Contact	0546-580800, gemeente@wierden.nl
Toetsing	Het Oversticht, drs. M. Nieuwenhuis
Contact	038-4213257, mnieuwenhuis@oversticht.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Goorseweg 6 en 8
Plaats	Enter
Gemeente	Wierden
Provincie	Overijssel
Kaartblad	28D
RD-coördinaten	N: 236203/478307 O: 236237/478377 Z: 236257/478291 W: 236208/478292
Oppervlakte	circa 3.300 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel (Laagpakket van Wierden) op sneeuw-smeltwaterafzettingen van de Formatie van Boxtel en/of de Formatie van Drente.
Geomorfologie	Westelijk deel op de rand van een stuwwal bedekt met dekzand (4K8). Overige deel binnen een gebied van gordeldekzandwelingen, al dan niet met oud bouwlanddek (3L6).
Bodem	Westelijke helft hoge zwarte enkeerdgronden, bestaande uit lemig fijn zand (zEZ23). Oostelijke helft veldpodzolgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand (Hn21).
Historische situatie	Zuidoostelijke deel in ieder geval vanaf het begin van de 19e eeuw bebouwd met vermoedelijk een boerderij en een schuur (erf Masgeije). Overige deel behoorde tot de Suiker Esch. Na de 2e Wereldoorlog zijn het zuidelijke en noordelijke deel van het plangebied in gebruik genomen als woonperceel.
Archeologische verwachting	Middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor resten en/of sporen vanaf Laat-Paleolithicum, afhankelijk van wel of niet voorkomen van een eerddek.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Doetinchem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Goorseweg 6 en 8 te Enter (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. De huidige bebouwing binnen het zuidelijke en noordelijke deel van het plangebied zal worden gesloopt (ter plaatse van de percelen gelegen aan de Goorseweg 6 en 8), waarna nieuwbouw van twee woningen zal worden gerealiseerd. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing zal, bij de aanleg van een standaard fundering, de bodem tot een diepte van circa 1 m –mv worden afgegraven (bouwput), waarbij mogelijk archeologische waarden worden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 8 juni 2010 door ir. E.M. ten Broeke van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In juni 2010 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie wordt verwacht dat het plangebied zich bevindt op de overgang van de stuwwal van Enter naar het omliggende gordeldekzandgebied. Het plangebied zal een gunstige ligging hebben gehad als (tijdelijke) nederzittingslocatie voor jagers-verzamelaars vanaf het Laat-Paleolithicum en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. De nabijgelegen beeklopen van de voorloper van de Entergraven en de Boven Regge zullen gefungeerd hebben als bron voor voedsel (visvangst) en water en voor het laten grazen van vee (weidegronden). Vanaf de introductie van landbouwgewassen zal de hoger gelegen stuwwal en omliggende gordeldekzandgebied tevens geschikt zijn geweest als landbouwgrond. Vanaf het einde van de Late-Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd werd het landbouwareaal in stand gehouden door het opbrengen van een eerddek. Of binnen het plangebied nu wel, geen of gedeeltelijk een eerddek voorkomt is op basis van de beschikbare informatie niet met zekerheid te zeggen.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeo-

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Ten Broeke, E.M., 2010: *Archeologisch bureauonderzoek Goorseweg 6 en 8 te Enter in de gemeente Wierden*, Econsultancy Rapport 10045538 (conceptversie).

logische perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De kans op het voorkomen van resten wordt middelhoog tot hoog geacht, afhankelijk van het wel of niet aanwezig zijn van een eerddek.

Indien er sprake is van een eerddek worden eventueel aanwezige archeologische resten verwacht in de eerdlaag (A-horizont) en in de top van de dekzandrug (oorspronkelijke C-horizont). De vondstenlaag is opgenomen onderin de eerdlaag; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen de eerdlaag en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. De diepteligging van de vondstenlaag is afhankelijk van de dikte van het esdek. Indien er binnen het plangebied geen sprake is van een esdek worden de meeste archeologische resten, indien aanwezig, direct aan of onder het maaiveld verwacht. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht. Organische resten en bot zullen door de diepe grondwaterstanden, en daardoor relatief droge en zure bodemomstandigheden, slecht zijn geconserveerd.

Een belangrijk aspect betreft het feit dat het plangebied zich op binnen een AMK-terrein van hoge archeologische waarde bevindt. Het betreft een deel van een es-complex waaronder restanten van een inheemse Romeinse nederzetting liggen. Het is goed mogelijk dat zich binnen het plangebied ook resten van deze nederzetting bevinden.

Het zuidelijke en noordelijke deel van het plangebied zijn ieder bebouwd met een woning en enkele opstallen. Tijdens de aanleg van met name de woningen (graven bouwputten/aanleg funderingen) is het waarschijnlijk dat (een deel van) het oorspronkelijke bodemprofiel verstoord is geraakt. Hierdoor mag verwacht worden dat in het verleden eventueel aanwezige archeologische resten of sporen binnen de bebouwde terreindelen niet meer aanwezig zijn of in een verstoorde context voorkomen.

De direct omliggende terreinen rondom de bebouwingen zijn voornamelijk in gebruik als tuin. Het overige (centrale) deel van het plangebied is voor zover bekend alleen in agrarisch gebruik geweest. Hier mag verwacht worden dat de bodem, afgezien van de bouwvoor, minimaal verstoord is.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. De boringen zijn verspreid over de locatie geplaatst. De positie van de boringen is bepaald met behulp van GPS. De maaiveldhoogte is bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). In totaal zijn er 6 boringen geplaatst tot een diepte van ten minste 150 cm –mv. Voor het boren is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 12 cm. Het totaal aantal boringen en diameter-type zijn conform de Leidraad inventariserend veldonderzoek (deel karterend booronderzoek met methode onderzoek naar huisplaatsen uit de perioden Bronstijd - Middeleeuwen) en conform het advies van mevrouw M. Nieuwenhuis, regioarcheoloog gemeente Wierden. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). Het opgeboorde materiaal is in het veld doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Daarnaast is de laag waarin archeologische resten kunnen worden verwacht (de vondstenlaag of 'cultuurlaag'), bemonsterd en nat gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. Het zeefresidu is onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Binnen het uiterst zuidoostelijke deel van het plangebied, betreffende de delen van het woonerf ten zuiden van de bebouwing gelegen aan de Goorseweg 8, is een beperkte oppervlaktekartering uitgevoerd (zie afbeelding 2). Deze mogelijkheid deed zich voor wegens eerdere sloopwerkzaamheden, die de grond deels hebben opgebracht en eventuele archeologische resten naar het oppervlak hebben gehaald.

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het karterend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

In de boringen zijn op basis van textuur 4 type afzettingen te onderscheiden, bestaande uit:

- 1 zwak siltige, matig fijne en goed gesorteerde zanden.
- 2 zwak tot matig grindige, zwak tot matig siltige en slecht gesorteerde zanden.
- 3 sterk grindige, sterk siltige en slecht gesorteerde zanden tot sterk grindige, sterk zandige leem, vaak grote keien bevattend.
- 4 zwak siltige zeer fijne tot zeer grove, grindrijke zanden.

In de boringen 1 en 3 zijn in volgorde vanaf het maaiveld de typen 2, 3 en 4 aangetroffen. In de boringen 2 en 4 en 5 zijn in volgorde vanaf het maaiveld alleen de 2e en 4e typen aangetroffen, die alleen in boring 6 nog bedekt zijn met het type 1.

In het noordelijke en centrale deel van het plangebied is sprake van een 50 tot 60 cm dikke donderbruingrijze eerdlaag (Aap-horizont) aangetroffen. In het zuidelijke deel heeft de eerdlaag slechts een dikte van 30 tot 40 cm. Alleen in de boringen 2 en 6 zijn nog restanten van een inspoelings podzol-B-horizont aangetroffen, waaronder in boring 6 nog een overgangslaag (BC-horizont) voorkomt. In de overige boringen bevindt zich direct onder het eerddek het oorspronkelijke moedermateriaal (C-horizont). De enige mate van verstoring van het bodemprofiel binnen het plangebied beperkt zich tot de bovengrond (eerste 50 cm). Tussen 50 en 200 cm -mv is sprake van roestvlekken. Dit is de zogenaamde gley-zone (Cg-horizont), het niveau waarbinnen de grondwaterspiegel fluctueert.

De verschillende type opgeboorde afzettingen geven daadwerkelijk aan dat het plangebied zich vanuit geomorfologisch oogpunt bevindt in een overgangszone. De goed gesorteerde zanden aangetroffen in het zuidoostelijke deel (boring 6) betreffen afgezette dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden), waarschijnlijk behorend tot de gordel van dekzandafzettingen rondom de stuwwal van Enter. De slecht gesorteerde grindige zanden kunnen omschreven worden als colluviale afzettingen (hellingsafspoelingen/sneeuwsmeltwaterafzettingen) afkomstig van het westelijk gelegen stuwwalgebied, die eveneens behoren tot de Formatie van Boxtel. Waarschijnlijk betreffen dit ook deels geërodeerde grondmoreneafzettingen (keileem), waarvan alleen in het centraal- en noordwestelijke deel nog restanten van aanwezig zijn (boringen 1 en 3), die behoren tot de Formatie van Drente. De zwak siltige zeer fijne tot zeer grove, grindrijke zanden betreft de top van het huidige stuwwallichaam (gestuwde rivierafzettingen van de Formaties van Peize en/of Appelscha. De aangetroffen restanten grondmorene geeft wel aan dat de stuwwal van Enter is overreden tijdens een latere fase van de uitbreiding van het landijs tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Daar waar het eerddek dunner is dan 50 cm (boringen 5 en 6) moet de bodem die hierin ontstaan is, geclassificeerd worden als laarpodzol- of looppodzolgrond. De colluviale afzettingen zijn in het algemeen mineraalrijker en lemiger, waarin vaak een moderpodzol-B ontstaat, terwijl in het mineraal- en leemarme dekzand vaak een humus-podzol-B ontstaat.

Daar waar het eerddek dikker is dan 50 cm wordt de bodem als hoge enkeerdgrond geclassificeerd.

3 Archeologische resten en indicatoren

Van alle boringen zijn zeefmonsters genomen van het onderste deel van het eerddek (direct onder de bouwvoor) en de top van het restant van het waargenomen podzolprofiel of het direct onderliggende moedermateriaal. Deze monsters zijn gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. In de boringen zijn in de zeefresiduen de navolgende archeologische indicatoren waargenomen, die door mevrouw drs. K. Bosma (ARC bv) zijn gedetermineerd en, indien mogelijk, gedateerd:

Boring 1; 0,30-0,70 m –mv: enkel fragment houtskool, bouw materiaal en een ijzeren ringetje (Nieuwe Tijd).

Boring 2; 0,30-0,60 m –mv: bouw materiaal (Nieuwe Tijd) en onbewerkt vuursteen.

Boring 3; 0,30-0,60 m –mv: enkel fragment houtskool, verder geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Boring 4; 0,30-0,70 m –mv: enkel fragment houtskool, bouw materiaal en een ijzeren spijker (Nieuwe Tijd), onbewerkt vuursteen.

Boring 5; 0,30-0,60 m –mv: enkel fragment houtskool, onbewerkt vuursteen.

Boring 6; 0,30-0,70 m –mv: bouw materiaal en roodbakkend aardewerk (Nieuwe tijd), onbewerkt vuursteen.

Binnen het terreindeel waarvoor een beperkte oppervlaktekartering is uitgevoerd zijn fragmenten bouw materiaal, roodbakkend aardewerk, industrieel wit aardewerk en witbakkend aardewerk aangetroffen, allen daterend uit de Nieuwe tijd, zeker niet ouder dan 18de eeuw.

4 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt het plangebied op de overgang van de stuwwal van Enter naar het omliggende gordeldekzandgebied. Het gebied is vanaf het Laat-Paleolithicum geschikt geweest voor bewoning. Verwacht wordt dat door menselijk handelen hierop hoge enkeerdgronden tot ontwikkeling zijn gekomen. Deze gronden hebben een hoge trefkans op archeologische resten en/of sporen. Het zuidoostelijke deel was in ieder geval vanaf het begin van de 19de eeuw bebouwd (boerenerf "Masgeije"). In de tweede helft van de 20ste eeuw is de huidige bebouwing binnen het plangebied ontstaan (woonpercelen binnen het zuidelijke en noordelijk deel). Het overige deel bleef in agrarisch gebruik. Het plangebied ligt binnen het oostelijke deel van een AMK-terrein (monument) van hoge archeologische waarde. Hier zijn onder het aanwezige esdek restanten van een inheems-Romeinse nederzetting aanwezig zijn. Restanten van deze nederzetting zijn tot nu toe binnen het zuidelijke/zuidoostelijke deel van het AMK-terrein aangetroffen. Daarnaast zijn er in de omgeving archeologische resten uit de periode Neolithicum – Romeinse Tijd en Late Middeleeuwen gevonden. De kans op het aantreffen van Romeinse nederzettingenresten binnen het plangebied wordt dan ook zeer hoog geacht.

Het karterend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat binnen het plangebied colluviale afzettingen (sneeuwsmeltwaterafzettingen) aanwezig zijn liggend op gestuwde afzettingen (stuwwal van Enter). Binnen het centraal- en noordwestelijke deel zijn restanten grondmorene (keileem) aanwezig. Alleen binnen het zuidoostelijke deel is een dun pakket dekzand aanwezig. Hier zijn vermoedelijk holt- of veldpodzolgronden (afhankelijk van de minerale rijkdom en lemigheid van het moedermateriaal) tot ontwikkeling gekomen. Door het aanbrengen van een meer dan 50 cm dik eerddek wordt het bodemprofiel binnen het noordelijk en centrale deel van het plangebied geclassificeerd als een hoge enkeerdgrond. Binnen het zuidelijke deel is sprake van een matig dik eerddek, waardoor de bodem geclassificeerd dient te worden als laarpodzol- of looppodzolgrond. De bovengrond (eerste 50 cm vanaf het maaiveld) is wel in enige mate verstoord. Zowel in de zeefresiduen van de boringen als tijdens de beperkte oppervlaktekartering aangetroffen resten bouwmetaal, aardewerk en metaal dateren allen uit de Nieuwe tijd en zijn niet ouder dan 18de eeuws. Aangezien er binnen de onderzoekslocatie een eerddek met daaronder een deels intacte podzol is aangetroffen, kan er op basis van het karterend booronderzoek niet worden uitgesloten dat er nog oudere archeologische resten binnen de onderzoekslocatie aanwezig zijn, die samenhangen met de nabijgelegen inheems-romeinse nederzetting.

5 Aanbeveling

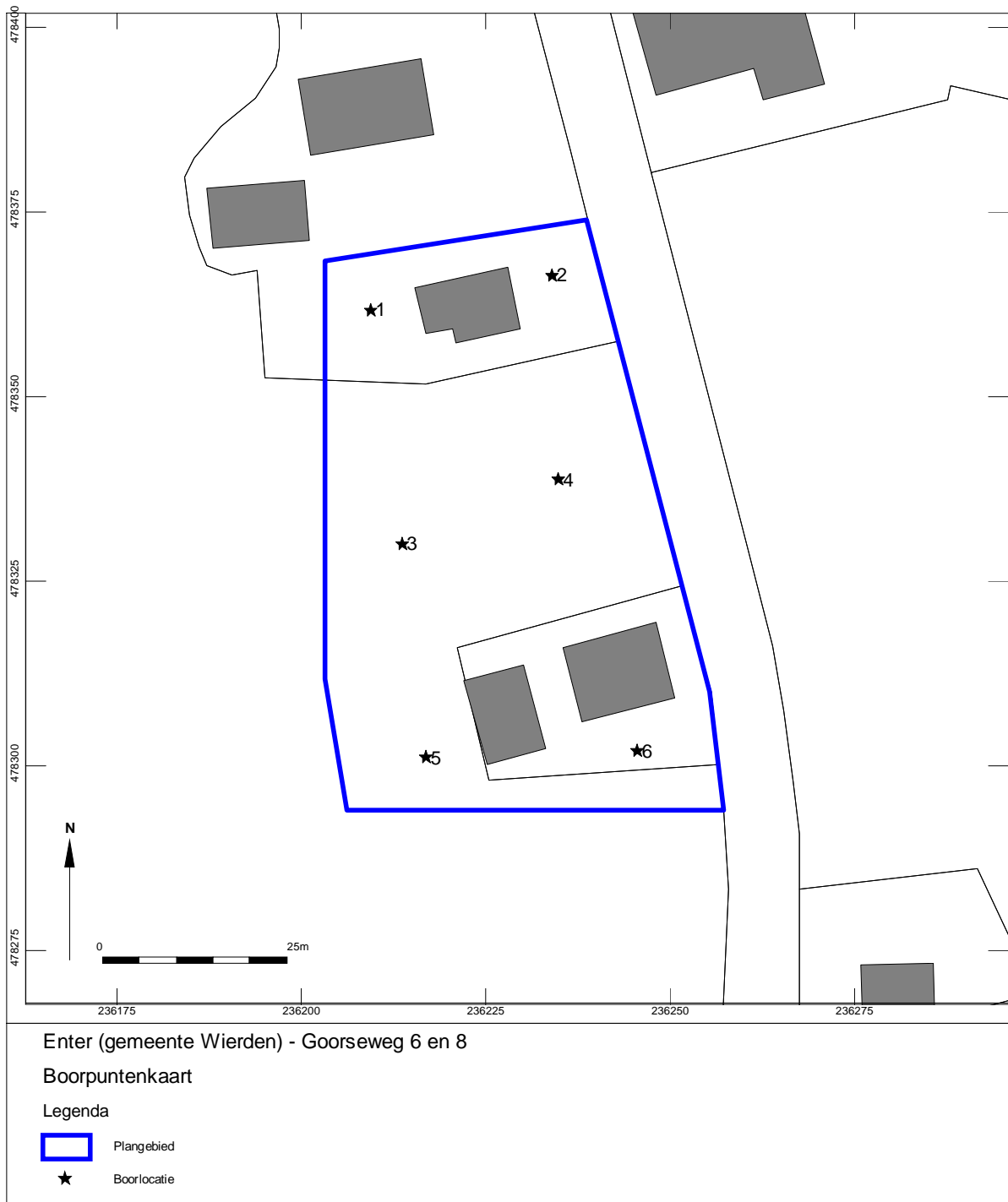
Op basis van het karterend booronderzoek wordt er geconcludeerd dat er binnen de onderzoekslocatie nog archeologische resten en/of sporen aanwezig kunnen zijn, die bedreigd worden door de voorgenomen werkzaamheden. Hierdoor zal archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk zijn. Dit vervolgonderzoek kan het beste worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Voor het proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door de bevoegde overheid gezag, de gemeente Wierden. De gemeente bepaalt uiteindelijk of en in welke vorm het vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

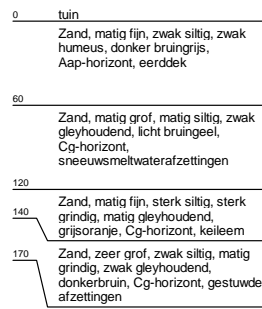
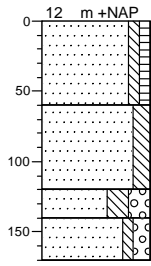

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: E.M. ten Broeke.

Bijlage 1 Boorprofielen

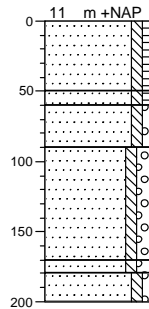
Boring: 1

X: 236.209
Y: 478.362

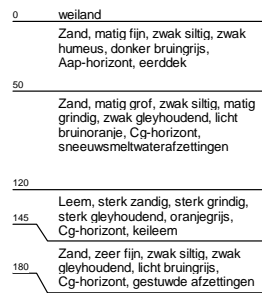
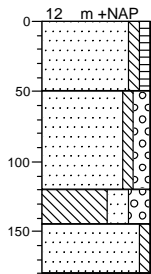
Boring: 2

X: 236.234
Y: 478.367

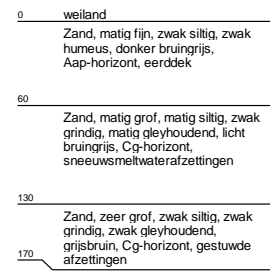
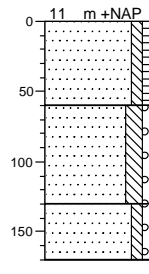
Boring: 3

X: 236.213
Y: 478.33

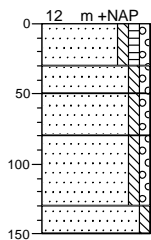
Boring: 4

X: 236.235
Y: 478.339

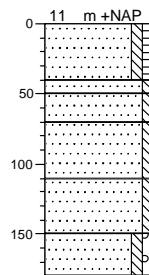
Boring: 5

X: 236.217
Y: 478.301

Boring: 6

X: 236.245
Y: 478.302

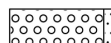

Oprachtgever: Nijhof & Poppinghaus Adviseurs
Locatie: Goorseweg 6 en 8 te Enter

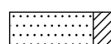
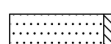
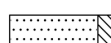
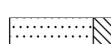
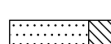
getekend volgens NEN 5104

Legenda (conform NEN 5104)

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

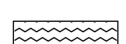
p.i.d.-waarde

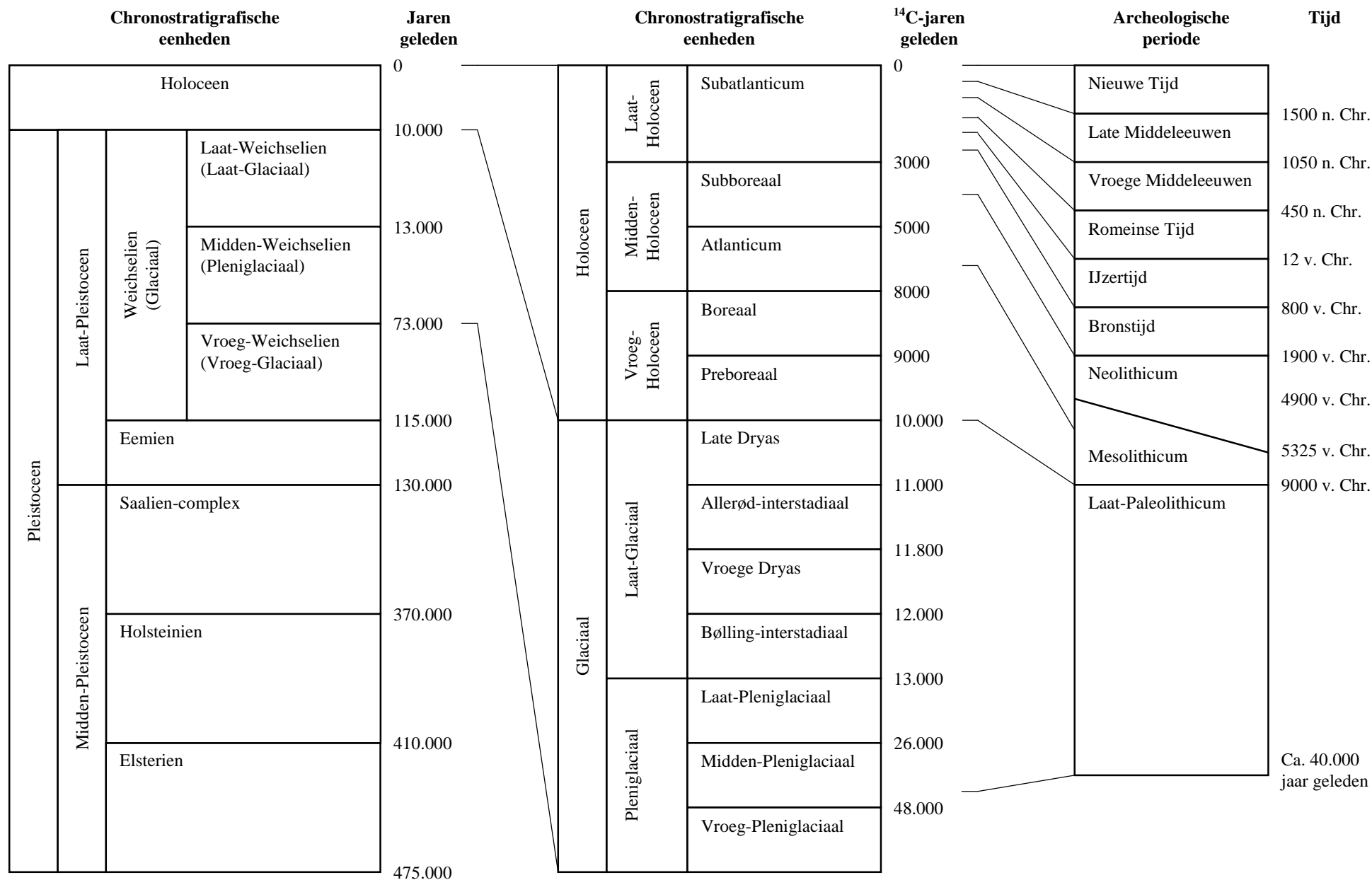
	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand (tijdens veldwerk)
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.